

Kunnskapsdepartementet
postmottak@kd.dep.no

Vår ref.: 2020 tm

Deres ref.:

Dato: 16/6-20

Skolenes landsforbund har mottatt NOU2019:25 og det er etter forbundets mening mange gode forslag, og forslag til utredninger, som vi kan slutte oss til i denne høringen. Vi har naturlig nok også våre betenkeligheter, og disse vil vi kommentere etter hvert i vårt høringssvar.

Skolenes landsforbund ønsker et utdanningssystem som fremmer demokratisk og rettferdig fordeling av kunnskap og kompetanse. Utdanningssystemet skal sikre at hvert enkelt menneske får realisert sine evner og rustes til aktiv yrkes- og samfunnsdeltakelse. Utdanning skal være basert på et solidarisk menneskesyn og være et offentlig ansvar, under demokratisk kontroll og tilgjengelig for alle gjennom en offentlig drevet fellesskole.

Alle mennesker skal gis samme mulighet til utdanning og livslang læring, uavhengig av bakgrunn. Alle elever skal gis mulighet til å gå ut av skolen med tro på seg selv, utvikle sine praktiske og teoretiske evner og sin evne til kritisk refleksjon.

Skolen skal bidra til sosial utjevning, og grunnlaget for dette ligger i at fellesskolen gir alle lik rett til utdanning, uansett hvor i landet man bor, uavhengig av økonomisk bakgrunn, kjønn, livssyn og nasjonalitet. Skolenes landsforbund ønsker at det gis gode vilkår for reell tilpasset opplæring, som er både inkluderende og utjevne. Vesentlige områder av utdanningen må styres med definerte nasjonale bestemmelser.

Både samfunnet og arbeidslivet har gjennomgått betydelige endringer siden sist grunnlaget for videregående opplæring ble gjennomgått, og flere viktige trender bør hensyntas for at utdanningssystemet skal være framtidsrettet.

Rask teknologisk utvikling gir økte og endrede kompetanse-krav og påskynder endringer i næringsstruktur. Ny teknologi må læres og implementeres.

Kombinasjonen av praktisk problemløsningsevne og spesialisert kunnskap kan bli viktigere framover.

Skolenes landsforbund savner en beskrivelse av kjønnsrollemønsteret i utredningen og at samfunnet tar på alvor de utfordringer som ligger i de tradisjonelle yrkesvalg ungdom gjør.

Vi støtter SRY sitt innspill:

«SRY mener utdanningsmyndighetene også bør styrke sitt engasjement for å motvirke kjønnsstradisjonelle valg. SRY mener at ett nasjonalt senter for mangfold i utdanningsvalg kan være en nasjonal pådriver i arbeidet. Senteret kan utvikle verktøy, gjennomføre kampanjer mm mot de ulike aktørene som er involvert i barns oppvekst og skolegang. Videre bør det vurderes en egen likestillingsressurs i det videre arbeidet med regionsreformen.»

I Kapittel 2 beskriver utvalget hvilke utviklingstrekk de mener er viktige for utformingen av framtidens videregående opplæring, og hvilke forventninger utvalget ønsker skal prege framtidens videregående opplæring.

Skolenes landsforbund er enig i at dagens rett utvides til en rett til fullføring med studie- eller yrkeskompetanse. men et vilkår er at rettens omfang fastsettes *til* full studie- eller yrkeskompetanse.

I utvalgets forslag til at videregående opplæring skal gjennomgående være basert på kvalifikasjoner, det vil si at den enkelte skal få et tilbud som vedkommende er kvalifisert for. «Kvalifisert for» betyr at den enkelte har et tilstrekkelig grunnlag for å mestre den opplæringen som vedkommende får. Her er vi kritiske, da vi ser utfordringer i forhold til elever som ikke har klart å få med seg fulle kvalifikasjoner. Vi er også skeptiske til at en skjerping av fylkeskommunenes ansvar for å tilby opplæring som er tilpasset de ulike gruppenes kvalifikasjoner, kobles mot krav til den enkelte elev/lærling.

Den enkelte må være kvalifisert for de fagene som skal tas videre. Dette forutsetter imidlertid at opplæringen og mulighetene til å ta seg videre er bedre tilrettelagt. Vil dette føre til et indirekte diskvalifiseringssystem eller nivåinndeling, og hvordan skal det foregå i praksis? Skal de ha flere timer? Hva med inkluderende, vil elever f.eks bli surrende rundt i obligatoriske innføringskurs fordi de aldri mestrer dette, og samtidig mister motivasjon og dermed kommer enda seinere i kontakt med det yrkesfaget de var interessert i? SL tror tanken har vært at alle skal få den tiden de trenger og et løp som passer for dem, men det er mange skranker her, og hvilke lærere skal være dommere i dette?

Dette spørsmålet henger også sammen med neste punkt om at utformingen må tilpasses den enkeltes elev/lærlings ulike forutsetninger. Utformingen av tilbudet må være tilpasset at elevene/lærlingene har ulike forutsetninger. Noen trenger lenger tid, noen trenger kortere tid for å nå det nødvendige kvalifikasjonsnivået.

Dette støttes på et prinsipielt grunnlag av at det er åpenlyst at forutsetningene er forskjellige, men kan det bli en sovepute for elever som opplever at de ikke mestrer skolehverdagen, og hvordan skal dette gjøres i praksis i skolehverdagen? Videregående opplæring er per i dag ikke godt nok rigget til å ivareta den elevgruppen som ikke har et godt nok faglig grunnlag.

På spørsmålet om voksnes rett til videregående opplæring utvides til å inkludere voksne som trenger rekvalifisering, for å kunne delta i arbeidslivet, så vil vi svare et stort og rungende JA. Det er på høy tid at dette innføres da arbeidslivet er under stadig endring. Å sikre at befolkningen har riktig kompetanse til å takle et krevende arbeidsliv og til å kunne henge med i informasjonssamfunnet, er blitt mer sentralt for å få til en god samfunnsutvikling. Det er viktig for produktivitet og konkurransekraft, for å kunne ivareta et velfungerende demokrati, for å motvirke polarisering i arbeidslivet og økte forskjeller.

I Kapittel 3 om sluttkompetanse, om å være kvalifisert og drøfting av endringer i tilbud og regelverk legger utvalget til grunn for sitt arbeid at flere skal gjennomføre. Det er grunn til å tro at elever og lærlinger har for lite kunnskap¹ om den norske samfunnsmodellen med trepartssamarbeidet, og om partene i arbeidslivets rolle i samfunnsutviklingen. De trenger å vite om plikter og rettigheter i arbeidsforhold, og utvikle praktiske karrierehåndteringsferdigheter i et stadig mer omskiftelig arbeidsmarked.

Skolenes landsforbund mener at videregående opplæring skal fortsatt være frivillig, og at all ungdom med fullført grunnskole skal fortsatt ha rett til videregående opplæring. Vi er derimot bekymret for utvalgets forslag om at sluttkompetansen skal bygges opp om to tydelige hovedretninger. Hvis man ikke lager gode overgangsordninger for ungdom som ønsker å skifte fra det ene utdanningsprogrammet til det andre, så er vi redd for en segregering blant ungdom for å velge studieforbereende eller yrkesfag.

I spørsmålet om elever som avbryter videregående opplæring før de har gjennomført med full sluttkompetanse, har oppnådd delkompetanse, så mener vi at delkompetanse er ikke en opplæringsordning – men en dokumentasjon av gjennomført opplæring når en elev/lærling/ lære kandidat avbryter opplæringen. Vi er helt på linje med utvalgets forslag at elever med langsiktig mål under vitnemål, fag- eller svennebrev oppnår grunnkompetanse som sluttkompetanse, og at det skal tilbys obligatoriske innføringsfag i norsk, engelsk og matematikk for elever som trenger dette. Språkopplæring i norsk skal være integrert i dette tilbudet. Det er et gode at det tilbys innføringsfag for elever som trenger det. Elevgruppen med kort botid i Norge må ha særskilt tilrettelagte tilbud før de går inn i videregående skole.

¹ Undersøkelse Kantar har gjennomført i Vg1 for LO og NHO i 2019.

I innvandringstette områder er det viktig at alle lærere får tilført kompetanse for å utvikle forståelse for, og kunnskap om den praktiske betydningen av lav språkkompetanse, kommunikasjon og læring med lavt ordforråd, effektive metoder for fagopplæring med språklæring med mer.

Det er også en god tanke at strukturen i videregående opplæring innrettes etter elevenes og lærlingenes kvalifikasjoner, og at man ser at ikke alle klarer å gå i samme takt, men vi er skeptisk til tanken om at den enkelte må ha bestått alle fagene som kvalifiserer til neste nivå. Det vil si at vi er ikke skeptisk til at man må være kvalifisert, men vi er skeptisk til hvordan dette kan slå ut for elever som trenger ekstra støtte og om disse blir hengende i systemet uten å komme seg videre. Alle barn og unge møter ikke en likeverdige og tilpasset opplæring. Flere nylige utvalgsarbeider (bl.a. Stoltenberg og Nordahl-utvalget) peker på at barnehage og grunnskolen ikke gir alle elevgrupper likeverdige forhold. Skolens grunnleggende oppgave om å utvikle den enkelte, må ikke snus om til at det er eleven som skal møte utviklet for skolen. SL er enig i prinsippet om elevene som ikke består fag, har rett til ny opplæring i faget. Det gjelder også etter avsluttet opplæring etter den normerte tiden på 3 år. Det er fornuftig å gi mer tid, og det må få følger for begrepet «normert tid» for å gi mening.

I kapittel 4, fagene og organiseringen av opplæringen tas det utgangspunkt i at det er sluttkompetansen som skal være utgangspunktet for de to hovedløpene i opplæringen. Videre at opplæringen skal baseres på at elevene skal ha et tilbud som gjør dem kvalifisert til å kunne fullføre med en sluttkompetanse.

Skolenes landsforbund er usikker i dette utsagnet om at fellesfagene gjennomgås med tanke på enda sterkere relevans for sluttkompetansen i de to løpene. Vi mener at en gjennomgang av fellesfagene for å skape en sterkere relevans kan være riktig, men vi er usikre på hvilke konsekvenser en endring av fellesfagene kan få for elevene som har planlagt å ta studieforbereende senere, for eksempel sykepleierutdanning eller ingeniørutdanning. Vi er også bekymret for om vi her forlater tanken om at det skal være lettere å komme inn på studier og at vi segrerer ungdommen i to grupper, de som skal studere og de som skal bli fagutøvere.

Skolenes landsforbund mener at forslaget om en vurderingsform som innebærer en vurderingsform som sikrer modning i faget er uklart. Etter vår mening er en sluttvurdering avsluttende, mens modning innebærer noe som vil endres, altså mer underveisvurdering. Vurderingsformen skal være i tråd med kompetansebegrepet i LK20 og LK20S og være tilpasset faget.

Forbundet er enig i at trekkordningen avvikles, men trekkordningen må ikke erstattes med at elevene skal velge hvilke fag de vil ha eksamen i.

Ellers så mener vi at det bør være kjent for elevene når de begynner med opplæringen i faget, om faget er eksamensfag, og hvilken eksamensform som gjelder. Vi mener også at standpunkt skal telle mer enn eksamen, dette fordi en eksamen ikke skal kunne virke ødeleggende for eleven.

Elever som går planlagt løp mot grunnkompetanse, får utstedt kompetansebevis. Det bør utarbeides et kompetansebevis som synliggjør kompetansen i fag som ikke vurderes med karakter.

Det er fornuftig å gjennomgå fag- og timefordelingen med tanke på fordeling av timer til fellesfag og programfag, slik at elevene får økt mulighet for fordypning, men vi viser til den pågående Fagfornyelsen og vil avvende den for å se hva resultatet blir – sett i forhold til utvalgets forslag.

Å klargjøre et tydelig skille mellom grunnskolen og videregående opplæring, og at begrepet grunnopplæring utgår, er fornuftig, men vi skjønner ikke intensjonen bak forslaget om å inndele skoleåret i terminer, da skoleåret allerede etter vår forståelse er inndelt i terminer.

Utvalget foreslår at elevene får opplæring i et mindre antall fag i hver termin, men tilbakemeldinger vi har fått er at færre fag kan gi en kjedeligere skolehverdag, elevene ønsker noe å strekke seg etter, og at det er variasjon i opplæringen.

Det vil være et godt tiltak å endre Opplæringsloven § 8-2 for videregående opplæring, slik at elever som får opplæring i innføringsfag, kan få opplæring i egne grupper tilpasset deres mestringsnivå og det tempoet de trenger.

Etter at utvalget leverte sin utredning så har koronakrisen vist oss at nettbasert opplæring har sine sterke og svake sider, så en nærmere utredning av en nasjonal eller regional organisering av nettbasert opplæring kan være på sin plass, men vi må ikke glemme at det er i samspillet mellom mennesker at utvikling skjer.

Grunnskolekarakterer er bestemmende for om elever skal ha innføringsfag. Innføringsfaget skal vurderes av faglæreren etter kriterier for bestått / ikke bestått.

Kapittel 5 Det studieforbereidende utdanningsløpet har mange interessante innspill som vi mener man bør gå videre med.

Forbundet er enig i at ordningen med generell studiekompetanse består.

Timetallet i engelsk økes. Dette er et fornuftig tiltak, da engelsk blir et stadig viktigere språk i internasjonal handel.

Kravet om at elever som ikke har hatt fremmedspråk i grunnskolen, må ha opplæring i faget over 3 år i videregående opplæring, fjernes eller gjøres om til et valgfag.

Matematikk 2P fjernes. Vi har ingen motforestillinger til at 2P fjernes, men utvalget peker på at matematikkunnskapen er for dårlig for elevene som kommer fra grunnskolen, og da må dette kunnskapshullet tettes i grunnskolen, ikke lage kvasiordninger med å fjerne 2P.

For øvrig så er det fornuftig å gjennomgå de øvrige fellesfagene med tanke på plass, omfang og ny fagstruktur.

Totaltimetallet i opplæringen bør være likt for alle utdanningsprogrammene, dette vurderes sammen med andre endringsforslag

I Kapittel 6 som omhandler de yrkesfaglige utdanningsløpene beskriver utvalgets vurdering av behovet for endringer i yrkesfagene, med mål om at flere skal gjennomføre opplæringen med en yrkeskompetanse med høy kvalitet. Vi mener at det vil være fornuftig å innhente mer kunnskap om sluttkompetansene til elever som gjennomfører videregående opplæring med dobbeltkompetanse.

Skolenes landsforbund mener at dagens 2+2 modell har vist seg som en robust og forutsigbar modell for både skole, elever og næringsliv. Selv om vi ser at det i enkelte fag kan være behov for avvikende modeller så bør dette være hovedmodellen også i fremtiden. Utvalget skriver selv i sin rapport at det ikke er kommet store innvendinger mot dagens 2+2 modell og vi ser ingen grunn til å endre dette basert på noen få innspill. De fagene som ønsker avvikende modeller har full anledning til å gjøre dette for å tilpasse opplæringen til det aktuelle faget. Vi ser også at utvalget mener at økt bruk av en vekslingsmodell vil lette utstyrspresset på skolen, dette mener vi er å skyve ansvaret for utstyr over på næringslivet. Det offentlige må ha ansvaret for at skolene har det utstyret som trengs i skolen.

Forbundet er skeptisk til at det innføres større grad av fleksibilitet for at en opplæringsmodell også kan defineres regionalt i samarbeid med partene i arbeidslivet i henhold til en nasjonal standard, og vi mener at opplæringsmodellene skal fastsettes sentralt og at det ikke kan fravikes lokalt.

Engelsk bør økes, men i sammenheng med om det bør vurderes å innføre obligatorisk fremmedspråk i noen utdanningsprogrammer, så kan det være

fornuftig, men man må se på hvor mye språk som skal inn i skolen. Det må også påses at programfag ikke kuttes til fordel for studiefag. Et eventuelt 2.fremmed-språk kan også gjøres som et valgfag.

Det er så absolutt riktig å vurdere omfang og innhold i matematikken innenfor hvert enkelt utdanningsprogram, men her er det igjen et spørsmål om hvilken type og hvor mye matte man trenger. I f.eks kokkfag/matfag er det mye kalkulasjon som skjer, men dette vektlegges i liten grad.

Vi kan heller ikke se at det er behov for å øke de de humanistiske fagene. Selv om man ønsker å utdanne godt skolerte mennesker så må de humanistiske fagene eventuelt inngå i et større bilde slik at man ikke bruker mye tid på dette, de sentrale elementene kan inngå i et fellesfag.

Vi støtter også utvalget i sentrale spørsmål som stilles av utvalget om en gjennomgang fellesfagene og programfagene med tanke på programretting og at arbeidet med yrkesretting må fortsette, men vi mener at programfagene ikke bør modulariseres. Vi støtter også at det skal ikke lenger kunne tas timer fra yrkesfaglig fordypning til fag på de studieforbredende utdanningsprogrammene eller fra påbygging til generell studiekompetanse.

Utredninger og kunnskapsinnhenting av praksisbrevordningen og om overgangen til arbeidslivet

Vi støtter en utredning om praksisbrevets plass og at målet bør være at elevene på lengre sikt skal oppnå et fag-/svennebrev.

Fylkeskommunen må få et større oppfølgingsansvar for lærlinger da Opplæringskontorenes rolle og organisering varierer fra fag til fag, og fra fylke til fylke.

I kapittel 7 omvalg og muligheter for videre utdanning er vi stort sett enig i de forslagene utvalget stiller, men i spørsmålet om å gå bort fra dagens ordning med kryssløp fra Vg1 studiespesialisering til Vg2 yrkesfag var Skolenes landsforbund positiv til at det skulle legges til rette for å forenkle overgangsordninger fra Vg1 til Vg2, men vi var kritisk til Utdanningsdirektoratets forslag om at overgangen ikke ville vareta kvaliteten av opplæringen på en god nok måte. Dette har vel også i ettertid å stemme, derfor støtter vi utvalgets forslag om å gå bort fra denne ordningen.

Kapittel 8 som handler om voksnes behov for opplæring på videregående nivå og hva som kan gjøres for at flere voksne skal ta videregående opplæring mener Skolenes landsforbund at det er mange gode forslag som bør gjennomføres.

Vi stiller oss fullt bak forslaget om at retten til videregående opplæring også skal omfatte dem som etter nåværende regelverk har brukt opp ungdomsretten uten å ha bestått videregående opplæring, og som utvalget skriver i rapporten så er voksnes opplæring et nedprioritert område. Det eneste vi hører fra politikerne er om ungdom gjennomfører på normert tid innen en 5 årsperiode.

På spørsmålet om at voksne skal gis rett til inntak på 1 av 3 søkte utdanningsprogrammer slik som ungdom er vi mere tvilende, da voksne ofte har et mere reflektert forhold til hvilken utdanning de tar i motsetning til ungdom som ofte er preget av foreldre og venners valg. Vi tror det kan være klokt å la voksne selv prioritere hva de ønsker å utdanne seg til, men vi ser også at det kan få noen uønskede konsekvenser som at ungdom risikerer å bli presset ut av voksne på enkelte programområder.

Voksne som har videregående opplæring fra før, får rett til opplæring som fører fram til én ny yrkeskompetanse mener vi bør være en selvfølge. Det samme med at voksne med betydelig realkompetanse knyttet til en bestemt sluttkompetanse skal ha rett til inntak til opplæring med denne sluttkompetansen som mål.

Derimot så mener vi at lærlingetilskuddet til annen gangs utdanning ikke bør reduseres. Voksne som ønsker å ta en ny utdanning bør ikke frykte for den økonomiske biten i dette.

Forbundet er også imot at voksenopplæringen kan bygges rundt moduler og realkompetansevurdering i tråd med pågående forsøk, men vi ser at dette kan være en praktisk løsning for voksne.

Vi mener også at realkompetansevurdering blir en obligatorisk del av fylkeskommunens søknadsbehandling og ikke kun gjennomføres etter ønske fra den enkelte søker som utvalget foreslår, og at det er fornuftig at det utarbeides et nytt verktøy for realkompetansevurdering som kan benyttes av fylkeskommunene og at det utvikles styringsinformasjon på regionalt og nasjonalt nivå knyttet til voksenopplæringen.

Vi stiller også bak forslaget om å utrede om fylkeskommunen bør få et større ansvar for voksne som har utbytte av å kombinere grunnskole og videregående opplæring og at det igangsettes et arbeid for å vurdere hvordan Nav og fylkeskommunene kan samarbeide tettere om å gi voksne arbeidssøkende formell kompetanse på videregående nivå.

Kapittel 9 Styring, roller og ansvar i videregående opplæring

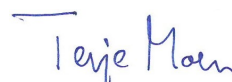
Kapitlet diskuterer hvilke konsekvenser utvalget mener forslag får for fylkeskommunenes ansvar og rolle for videregående opplæring, for samarbeidet med sentrale aktører og for hvordan staten skal styre videregående opplæring.

Skolenes landsforbund støtter de fleste av forslagene som ligger i dette kapitlet, men vi er meget skeptisk å utvide kompetansekravene for yrkesfaglærere, og vil avvise obligatorisk master for denne gruppen. SL er selvfølgelig ikke imot at også yrkesfaglærere tar en mastergrad, men hvis dette blir obligatorisk så vil vi kunne få lærere i fremtiden som er teoretisk sterke, men som har liten erfaring fra arbeidslivet. Skal vi utdanne gode fagarbeidere i fremtiden så må vi ha faglig dyktige lærere, lærere som kjenner sitt håndverk godt. Vi må ikke gjøre inngangen for dyktige fagutøvere for smal og vi er dypt bekymret for tankegangen bak dette forslaget.

Med hilsen
Skolenes landsforbund

Anne Finborud
forbundsleder

Terje Moen
1.nestleder